

■ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ І СОЦІУМУ

УДК 334.012.61-0225:338.432

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ ©

О.Ю. САМБОРСЬКА,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних джерел
енергії,

Н.В. ПРИШЛЯК
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
адміністративного
менеджменту та альтернативних джерел
енергії,
Вінницький національний аграрний
університет
(м. Вінниця)

У пропонованій статті розглядаються питання розвитку малих форм господарювання на селі як основної складової соціально-економічного розвитку сільських територій. Автори акцентують увагу на процесах перерозподілу земельних угідь, коли за різними групами сільськогосподарських виробників фактично закріпились нові обсяги землекористування, зокрема це стосувалося фермерських господарств і особистих селянських господарств. Однак значною проблемою стало те, що громадяни, які отримали земельні ділянки для ведення товарного виробництва, не мають бажання обробляти ці землі і здають їх в оренду великим землевласникам, кількість яких в Україні становить близько 45000 і щорічно зростає за рахунок встановленого мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. За результатами дослідження визначено, індивідуальне виробництво є важливою складовою сучасної економіки України та запропоновано заходи державної підтримки на різних рівнях.

Ключові слова: земельні ділянки, особисті сімейні господарства, сільськогосподарська продукція, соціально-економічний розвиток, українські традиції, фермерство.

Табл. 2. Літ. 10.

Постановка проблеми. Структурні зрушення економіки України мають негативний вплив на якість життя сільського населення. Йдеться про постійне скорочення чисельності сільського населення, низький рівень розвитку інфраструктури села та інше. Держава всіляко допомагає великим

© О.Ю. САМБОРСЬКА, Н.В. ПРИШЛЯК, 2018

товаровиробникам, забуваючи при цьому про малі форми господарювання на селі – “особисті селянські господарства”, що існують в рамках забезпечення власних потреб селян. Згідно Закону України “Про особисте селянське господарство” було визначено, що розмір земельної ділянки не може перевищувати 2,0 га переданої фізичним особам у власність або оренду в порядку, встановленому законом. Але розмір земельної ділянки може бути збільшений у разі отримання в натурі земельної частки (паю) та її спадкування членами особистого селянського господарства відповідно до закону [3]. Враховуючи, що у деяких регіонах України розмір земельного паю може складати від 6,0 га та до 8,0 га, максимальна площа земельної ділянки особистого селянського господарства може сягати 10,0 га і більше. Проте, не зважаючи на такі розміри, доходи селянських господарств від вирощеної сільськогосподарської продукції не оподатковуються. Іншими словами, до оподаткування доходу не належать доходи від продажу сільськогосподарської продукції, вирощуваної на земельних ділянках, наданих для ведення особистого селянського господарства.

Важливим етапом еволюції особистих селянських господарств стало прийняття у 1990 році Закону України “Про пріоритетність соціального розвитку села”, в якому, окрім визнання виняткової значущості та незамінності продукції, що виробляється в домогосподарствах населення, селянина було визнано носієм моралі, традицій та національної культури України. Фактично цим документом було визначено і затверджено багатофункціональність аграрного сектору економіки та його роль у продукуванні унікальних суспільних благ, а не лише певних товарів.

Трансформаційні процеси, що відбуваються останнім часом в економіці України, призвели до започаткування нових форм господарювання, а саме дрібних товаровиробників – особистих селянських господарств, які є малими товаровиробниками для власного споживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що проблематиці існування малих форм господарювання на селі і розвитку сільських територій присвячено численні публікації відомих вітчизняних вчених, таких, як: О.М. Бородіна [1], В.С. Дієсперов [2], Г.М. Калетнік [4], П.Т. Саблук [5], А.Г. Мазур [7]. З метою ефективного функціонування економіки сільськогосподарське виробництво доцільно здійснювати на основі використання сучасних технологій та нових методів переробки сільськогосподарської продукції. Підтвердження даних гіпотез зумовлює потребу проведення комплексного аналізу особливостей функціонування та здійснення господарської практики малими формами господарювання з використанням економічної теорії, сучасної аграрної науки та інноваційних підходів.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є обґрунтування ролі малих форм господарювання у розвитку агропромислового комплексу країни. Для цього варто дослідити еволюцію та роль особистих селянських господарств як основу розвитку села та соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою дослідження є комплексний аналіз і обґрунтування соціально-економічних аспектів та передумов формування і розвитку особистих селянських господарств у системі вже існуючих форм господарювання в агропромисловому комплексі. Передумовами формування і розвитку особистих селянських господарств у сільській місцевості можуть бути: зайнятість сільського населення; бережливе ставлення до земельних ресурсів; дотримання традицій; збереження місцевої екосистеми; виконання однією особою

декількох функцій; розвиток сільської інфраструктури; облаштування сільських територій; поєднання декількох різних сфер у веденні господарства; зменшення міграційних процесів; сприятливий клімат для використання праці молоді; нові види самозайнятості населення.

Великий власник товарного виробництва не забезпечує збереження екосистеми місцевості, оскільки агрохолдингам потрібні великі масиви земельних угідь для використання сучасної техніки. Малі форми господарювання оперують ручними знаряддями праці, і, здебільшого, це пояснюється тим, що вони вирощують великий асортимент продукції у невеликих обсягах для забезпечення сімейних потреб. Існують особливості та технології вирощування окремої продукції рослинництва і тваринництва, які взагалі не передбачають застосування великої техніки. Вирощування окремих видів ягід, рослин вимагає використання тільки ручної праці.

Слід зазначити, що здебільшого особисті селянські господарства утворилися внаслідок отримання спадщини від попередніх поколінь. І у подальшому спільному сімейному користуванні це стимулює збереження сільських традицій ведення сімейних господарств.

В особистих селянських господарствах присутнє поєднання функцій власника, менеджера і агронома в одній особі. Ця умова дозволяє сумлінно, відповідально та бережливо ставитися до праці селянина на відміну від найманих працівників сфери АПК. На практиці селянин дбає про збереження родючості ґрунтів, відтворення ресурсів.

Як відзначають спеціалісти [1, 2], селянин – землероб, хлібороб дуже відрізняється від найманого працівника ставленням до праці на землі. Якщо для найманого працівника можливе несерйозне ставлення до праці, невисока до неї мотивація, а також випадки нечесних заробітків чи приписок, то для селянина, що працює на власній землі, такі прояви є просто неприпустимими з точки зору селянської етики, адже він працює у будь-яку погоду, а також у вихідні дні. Можливо з цієї причини у вітчизняній практиці і за кордоном особисті селянські (фермерські) господарства дуже рідко і досить мало залучають робочу силу ззовні.

Наявність приватної садиби, земельної ділянки, присадибного господарства впливає, таким чином, на необхідність проживання селянина у сільській місцевості. Концентрація сільських мешканців у місцях їх народження та проживання слід віднести до національних інтересів у сфері безпеки країни. Важливим є прийняття заходів, що перешкоджатимуть обезлюдненню сільських територій, вимиранню звичаїв та традицій.

Ведення селянського господарства на селі є основним способом забезпечення працею у сільській місцевості. Самозайнятість сільських мешканців на практиці суттєво знижує навантаження на державні центри зайнятості, зменшує витрати по безробіттю на селі – це визнає переважна більшість науковців аграрної сфери.

Зосередження великої чисельності сільського населення веде до розвитку та вдосконалення соціальної інфраструктури на місцях.

З розвитком ринкових умов економіки країни з'явилася нова форма зайнятості населення – самозайнятість, яка передбачає, що населення за власним бажанням обирає чим саме займатися, а головне – вирішує як розподіляти матеріальні та інші ресурси для забезпечення потреб на власний розсуд.

У перспективі ведення особистих селянських господарств є доцільним з точки зору захисту продуктів харчування від наявності генетично-модифікованих організмів, можливості вирощування продовольства без використання отрутохімікатів. Окрім передумов, що допомагають розвитку особистих сімейних господарств, існує ціла група факторів, які обмежують розвиток сільських територій.

Згідно з даними Державної служби статистики України, в останні роки особисті селянські господарства стабільно виробляють понад 90% картоплі, 86% овочів; майже 80% молока, більше 75% яловичини і близько 60% свинини. Характерною особливістю сільськогосподарської діяльності особистих селянських господарств є те, що їхня продукція через статус неприбутковості не реєструється як товарна, проте враховується в узагальнених показниках аграрного виробництва. Особисті селянські господарства зайняли провідні позиції в традиційних для них галузях – картоплярстві, овочівництві, плідівництві, молочному скотарстві, бджільництві і, залишаючись головними постачальниками продукції цих галузей на внутрішній продовольчий ринок, забезпечують ще й виробництво приблизно 20% зернових і зернобобових культур, 19% соняшника й 10% цукрових буряків [8].

Як видно із даних таблиці 1, у рослинництві за 1990-2017 роки відбувся приріст виробництва в усіх галузях. Виробництво картоплі, баштанних і овочевих культур у 2017 році збільшилося у порівнянні з 1990 роком у 1,8-4,6 разу, зерна і соняшника – у 9-100 разів, а в буряківництві спостерігаємо зростання у 220 разів, оскільки ця галузь для сільських сімейних господарств є новоствореною.

Таблиця 1

Динаміка основних видів сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах

Види продукції	1990 р.	2010 р.	2015 р.	2017 р.	2017 р. до 1990 р.(разів)
1	2	3	4	5	6
Продукція рослинництва					
Зернові та зернобобові культури, тис. т	1445,2	4494,8	10186,4	14194,5	У 9 разів більше
Цукрові буряки, тис. т	2,8	1604,5	950,6	640,8	У 220 разів більше
Соняшник, тис. т	16,8	450,7	1290,6	1684,3	У 100 разів більше
Картопля, тис. т	11,9	20,6	20,7	21,7	У 1,8 разу більше
Овочі та баштанні культури, тис. т	1794,3	4835,0	8230,0	8352,3	У 4,6 разу більше
Плоди та ягоди, тис. т	1554,6	1218,5	1505	1714,2	1,1 разів більше
Продукція тваринництва					
М'ясо (у забійній вазі) тис. т	4357,8	2059,0	2322,6	2318,2	2 рази менше
Молоко, тис. т	24508,3	11248,5	10615,4	10280,5	У 42 рази більше

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Яйця, млн штук	24508,3	11248,5	16782,9	15505,8	2 рази менше
Вовна, тис. т	3,3	2,1	2,7	3,3	бе змін
Мед, т	24508,3	11248,5	63615	66231	У 2,7 разу більше

Джерело: сформовано авторами за Довідником “Сільське господарство України у 2017 році”

Серед продукції тваринництва найбільші зрушення відбулися у молочному виробництві, де обсяг виробництва молока у господарствах населення порівняно з 1990 роком збільшився у 42 рази. Зросло також виробництво яєць на 63,2% та меду – у 2,7 разу. Водночас зменшилось виробництво м'яса на 53%, і ця тенденція збережеться в майбутньому. Основною проблемою, яка заважає у веденні тваринництва, є високі фінансові затрати на утримання поголів'я та зменшення державної фінансової підтримки (дотацій).

Станом на 1 січня 2016 року кількість особистих селянських господарств становила 4,1 млн од., площа землі в користуванні – 6294,4 тис. га, при цьому із них 2,9 млн осіб вирощували худобу і птицю. Середній розмір земельної ділянки селянських господарств склав 1,5 га, а технічна оснащеність 70% від потреби.

Внесок особистих селянських господарств у загальний обсяг товарної продукції АПК демонструє таблиця 2. Частка валової продукції АПК, виробленої особистими селянськими господарствами, сягає 49,3%, у тому числі: рослинництва – 41,8% та тваринництва – 58,2%.

Таблиця 2

Валова продукція сільського господарства за основними групами товаровиробників у 2016 році

Показники	Валова продукція		У тому числі			
			Рослинництво		Тваринництво	
	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Усі категорії населення	223254,8	100,0	149233,4	100,0	74021,4	100,0
Сільськогосподарські підприємства	113082,3	50,7	82130,2	55,0	30952,1	41,8
У тому числі:						
державні с.-г. підприємства	2176,8	1,0	1638,5	1,1	538,3	0,7
недержавні с.-г. підприємства	110905,5	49,7	80491,7	53,9	30413,8	41,1
з них:						
фермерські господарства	14111,1	6,3	12843,1	8,6	1268	1,7
господарства населення	100172,5	49,3	67103,2	41,8	43069	58,2

Джерело: сформовано авторами за даними Державної служби статистики України за 2016 рік [8]

Протягом 2010-2016 років загальна чисельність зареєстрованих фермерських господарств зменшилась на 2,6 тис. од., або на 7,3%. Із загальної кількості 31637 фермерських господарств, або 81%, мають в обробітку земельні ділянки площею до 500 гектарів. Водночас існує певна кількість і достатньо великих фермерських господарств, що обробляють від 1 тис. га і більше. Чисельність таких фермерських господарств в Україні наразі становить 851 одиниць. Загальна площа їхнього землекористування становить 1,7 млн га, або майже 39% від загальної площі сільськогосподарських угідь, які перебувають у користуванні фермерських господарств [10].

Головними чинниками, що стримують розвиток фермерських господарств є недосконалість нормативно-правової бази; недостатня підтримка з боку державних, регіональних утворень; слабкий розвиток інфраструктури збуту, переробки і зберігання готової продукції; недостатня кількість кооперативів.

У 2017 році відбулось незначене зростання кількості існуючих фермерських господарств. Так станом на 1 січня 2018 року, в Україні функціонувало 45035 фермерських господарств, тоді як на аналогічний період минулого року їх було 44409. Тобто протягом 2017 року кількість фермерських господарств в Україні зросла на 2% (або на 626 господарств) [10].

Позитивним також є збільшення кількості сільськогосподарських кооперативів. Якщо станом на 1 січня 2017 року їх було 2014 (997 виробничих та 1017 обслуговуючих), то на початок 2018 року в Україні їх уже налічувалось 2069 (996 виробничих і 1073 обслуговуючих), тобто на 55 кооперативів, або на 3% більше [10].

Подальший розвиток фермерських господарств доцільно здійснювати у таких напрямках: формування власного ринку збуту продукції; впровадження інноваційних технологій виробництва сільськогосподарської продукції; реалізація інвестиційних проектів із придбання сільськогосподарської техніки на умовах лізингу; спрямування частини інвестицій на розвиток технологічної, виробничої та збутової інфраструктури; створення добровільних об'єднань фермерських господарств; збільшення обсягів прямого інвестування фермерських господарств за рахунок власних коштів і позик; забезпечення дотації на впровадження новацій у сільськогосподарському виробництві екологічно чистої продукції та її переробки на місцях; утилізація відходів та побічних продуктів фермерських господарств з метою виробництва біопалива.

Висновки. Таким чином, у період трансформаційних процесів, що відбуваються поряд з новими формами господарювання на селі, було б доцільно розмежувати напрями розвитку села, враховуючи особливості ведення господарства сільського спрямування (вирощування органічної продукції, біоенергетика) та несільського спрямування (розвиток на селі зеленого туризму, народні промисли, збереження українських традицій і т.п.). У свою чергу, визначення таких особливостей існування особистих селянських господарств призведе до ідентифікації таких форм господарювання на селі. А це можливо лише за існування таких умов:

1. Створення кооперативів з особистих селянських господарств для реформування АПК на перспективу. Кооперативи дозволять селянським господарствам об'єднатися для загального обробітку землі, купівлі техніки, закупівлі якісного насіння, добрив та ін.

2. Створення на місцях Державного відділу з розвитку сільських територій, основним завданням якого був би контроль за використанням державних коштів на розвиток інфраструктури села та дійснення консультативних функцій для менеджерів у сфері ведення сільського господарства.

3. Розробка та впровадження Державних регіональних програм розвитку сільських територій.
4. Сприяння виконавчим органам та сільським громадам у самостійному розпоряджанні наявними ресурсами на місцях.
5. Повна та сезонна зайнятість сільського населення, що сприятиме ефективному використанню трудових ресурсів у сільській місцевості.
6. Відтворення природних ресурсів за рахунок повного збереження сільськогосподарського ландшафту.

Список використаних джерел

1. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О.М. Бородіної, д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І. В. Прокопи; НАН України; Ін-т екон. і прогнозув. – К., 2010. – 376 с.
2. Дієсперов В.С. Сільські території як об'єкти організації економічної діяльності / Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 56-64.
3. Закон України “Про особисте селянське господарство”. – Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – 240 с.
4. Калетнік Г. М. Інститути інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку: регіональний аспект / Г.М. Калетнік, О.Г. Шпикуляк, Г.О. Пчелянська: монограф. Вінниця: ТОВ “Фірма “Планер”, 2012. – 32 с.
5. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України. – Вісник аграрної науки. – 2006. – № 5. – с. 21-23.
6. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки. – Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3-10.
7. Мазур А.Г. Актуальні проблеми розвитку агропромислового виробництва в умовах системних трансформаційних змін [А.Г. Мазур, С.А. Мазур] // International Scientific Practical Conference “Formation of Modern Economic Area: Benefits, Risks Implementation Mechanisms”: Conference Proceedings, Part//Anvil 29, 2016/ Tbilisi:SSOTU. p/153-157.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Дем'янишина О.А. Соціально-економічний розвиток сільських територій Вінницької області у просторовому вимірі. – Економіка АПК. – 2011. – № 8. – С. 107-113.
10. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/>.

Список використаних джерел у транслітерації /References

1. Borodina, O. M. & Prokop, I. V. (2010) *Teoriia, polityka ta praktyka silskoho rozvytku [Theory, policy and practice of rural development]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Diiesperov, V. S. (2014) *Silski terytorii yak obiekty orhanizatsii ekonomichnoi diialnosti [Rural areas as objects of organization of economic activity]*. Ekonomika APK – Economy of the AIC, № 5, 56-64 [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy “Pro osobyste selianske hospodarstvo” [The Law of Ukraine “On personal farming”]. (2003, № 29). Vidomosti Verkhovnoi Rady – *Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

4. Kaletnik, H. M., Shpykuliak, O.H. & Pchelianska, H.O. (2012) *Instytutu infrastruktury ta tsinoutvorennia u rozvytku ahrarnoho rynku: rehionalnyi aspekt [Infrastructure and pricing institutes in the development of the agrarian market: regional aspect]*. Vinnytsia: TOV “Firma “Planer” [in Ukrainian].
5. Sabluk, P. T. (2006) Rozvytok silskykh terytorii – zaporuka vidrodzhennia ahrarnoi Ukrainy [The development of rural areas is a guarantee of the revival of agrarian Ukraine]. *Visnyk ahrarnoi nauky - Bulletin of Agrarian Science*, № 5, 21-23 [in Ukrainian].
6. Iurchyshyn, V. V. (2005) Silski terytorii yak systemoutvoriuiuchi faktory rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky [Rural areas as the system factors for the development of the agrarian sector of the economy]. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*. № 3, 3-10 [in Ukrainian].
7. Mazur, A. H., Mazur, S. A. (2016) Aktualni problemy rozvytku ahropromysloвого vyrobnytstva v umovakh systemnykh transformatsiinykh zmin [Actual problems of development of agro-industrial production in conditions of system transformational changes]. International Scientific Pactical Conference “Formation of Modern Economic Area: Benefits, Risks Implementation Mechanisms”: Conference Pvoceldings, Part, Tbilisi:SSOTU, 153-157 [in Ukrainian].
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. Demianyshyna, O. A., (2011) Sotsialno-ekonomichni rozvytok silskykh terytorii Vinnytskoi oblasti u prostorovomu vymiri [Socio-economic development of rural areas of Vinnytsia region in spatial dimension]. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, № 8, 107-113 [in Ukrainian].
10. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. www.minagro.gov.ua. Retrieved from <http://www.minagro.gov.ua/> [in Ukrainian].

ANNOTATION
TRENDS OF DEVELOPMENT OF SMALL FORMS OF FARMING IN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

SAMBORSKA Oksana,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Administrative Management
and Alternative Energy Sources Department,
Vinnytsia National Agrarian University,

PRYSHLIAK Natalia,
Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer of the Administrative Management
and Alternative Energy Sources Department,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

The article deals with the development of small forms of farming in rural territories as the main component of socio-economic development of rural areas. The attention is focused on the processes of redistribution of land when different groups of agricultural producers actually consolidated big volumes of lands, in particular, it concerns individual farms and households. However, the important issue is that citizens, who have received

land for commercial production, have no intention to cultivate it and as a result lease it to big landowners. Today in Ukraine there are about 45,000 major landowners, and their number grows annually due to the moratorium on land purchase and sale. At present small forms of enterprise show their effectiveness in ensuring food security of the country and the maintenance of rural life. Therefore, the rural economy, based on individual production, needs all kinds of support from the authorities of all levels, since today it is a part of the existing agrarian model of the economy of Ukraine.

Keywords: land, family households, agricultural production, socio-economic development, Ukrainian traditions, farming.

Tabl. 2. Lit. 10.

АННОТАЦИЯ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ФОРМ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

САМБОРСКАЯ Оксана Юрьевна,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии,

ПРИШЛЯК Наталья Викторовна
кандидат экономических наук,
старший преподаватель кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В предлагаемой статье рассматриваются вопросы развития малых форм хозяйствования на селе как основной составляющей социально-экономического развития сельских территорий. Авторы акцентируют внимание на процессах перераспределения земельных угодий, когда по различным группам сельскохозяйственных производителей фактически закрепились новые объёмы землепользования, в частности это касалось фермерских и личных крестьянских хозяйств. Однако существенной проблемой стало то, что граждане, получившие земельные участки для ведения товарного производства, не хотят обрабатывать их, а сдают в аренду крупным землевладельцам, которых в Украине насчитывается около 45000, и их количество ежегодно растёт за счёт установленного моратория на куплю-продажу земли. В настоящее время малые формы хозяйствования показывают свою эффективность в обеспечении продовольственной безопасности страны и поддержании сельской жизни. Поэтому сельская экономика, основанная на индивидуальном производстве, требует всяческой поддержки на всех уровнях управления, поскольку на сегодня является важной составной частью существующей модели аграрной экономики Украины.

Ключевые слова: земельные участки, личные семейные хозяйства, сельскохозяйственная продукция, социально-экономическое развитие, украинские традиции, фермерство.

Табл. 2. Лит.10.

Інформація про авторів

САМБОРСЬКА Оксана Юріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21000, м. Вінниця, вул. Пирогова, 3, e-mail: super_oksana30@ukr.net).

ПРИШЛЯК Наталя Вікторівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: natalka.vinn@gmail.com).

SAMBORSKA Oksana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department, Vinnytsia National Agrarian University (21000, Vinnytsia, 3, Pirogov Str., e-mail: super_oksana30@ukr.net).

PRYSHLIAK Natalia – Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, 3, Sonyachna Str., Vinnytsia, e-mail: natalka.vinn@gmail.com).

САМБОРСКАЯ Оксана Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21000, г. Винница, ул. Пирогова, 3, e-mail: super_oksana30@ukr.net).

ПРИШЛЯК Наталья Викторовна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: natalka.vinn@gmail.com).

